

Centrum Badania Opinii Społecznej

ul. Żurawia 4 skr. pt. 24

00-955 WARSZAWA 15

SEKRETARIAT: 28-37-04; 29-35-69
ZESPÓŁ REALIZACJI BADAŃ: 40-56-41

Telefon dyżurny: 21-34-34
Telex: 816-436

BS/18/83

RODZAJE ZAGROŻEŃ I ZJAWISK NIEPOŻĄDANYCH ORAZ ICH OCENA W OPINII SPOŁECZNEJ

(Komunikat z badań)

Warszawa, 1983 r.

Za podstawę wyróżniania negatywnych zjawisk i zachowań przyjmujemy fakt ich społecznej nieakceptowalności, niezależnie od źródeł owej dezaprobaty. Źródłami tymi mogą być: przeświadczenie o szkodliwości danych zachowań dla jednostki, która je manifestuje, traktowanie danych zachowań jako zagrażających całej zbiorowości społecznej bądź też potępienie ich ze względu na niezgodność z pewnymi normami kulturowymi, etycznymi czy ideologicznymi.

Lista faktów społecznych traktowanych przez współczesnych Polaków jako groźne lub szkodliwe została ustalona na podstawie odpowiedzi na pytanie otwarte. Sporządzony w ten sposób wykaz postrzeganych zjawisk patologicznych stanowi pierwszą kolumnę w tabeli 1. Zjawiska te, uhierarchizowane według stopnia przypisywanej im przez osoby badane szkodliwości i płynących z ich strony zagrożeń tworzą drugą, komplementarną do pierwszej kolumnę tabeli ².

Zestawienie obu kolumn tabeli 1 dość wyraźnie ukazuje specyficzną topografię negatywnych zjawisk społecznych, tak jak je określa postrzegana częstość występowania poszczególnych zjawisk oraz poczucie zagrożenia nimi i ocena ich szkodliwości.

Okazuje się mianowicie, że najczęściej dostrzega się przestępczość kryminalną i gospodarczą /wskaźniki częstości nasycenia - 129,4%/³, następnie zjawiska uznane przez medycynę za jednostki chorobowe /70,1%/, zagrożenia związane z życiem publicznym /48,4%/, z obyczajowością i mechanizmami życia społecznego /31,6 i 35,4%/ oraz niskie morale w pracy zawodowej /20,0%/. Rzadziej są postrzegane wykroczenia przeciwko wspólnemu dobru /8,2%/, zła organizacja pracy /7,2%/, zagrożenia zewnętrzne /5,5%/, a także - co znamienne - patologia życia rodzinnego /4,2%/.

---

¹ Badania przeprowadzono w drugiej połowie 1983 roku na próbie 969-osobowej reprezentatywnej dla ludności Polski ze względu na cztery cechy socjodemograficzne: płeć, wiek, wykształcenie i miejsce zamieszkania.

² W kolumnach wymieniono jedynie te zjawiska patologiczne, które przynajmniej w jednym przypadku uzyskały więcej niż 5% wskazań. Pełny ich wykaz zawiera tabela 1 z aneksu.

³ Wartości wskaźników obliczono według szczegółowego wykazu zamieszczonego w aneksie w tabeli 1, sumując procenty wskazań odnoszących się do poszczególnych zjawisk.

Tabela 1

w procentach

I		II	
Zjawiska groźne i szkodliwe	Wskaźniki	Zjawiska najgroźniejsze	Wskaźniki
1. Alkoholizm	39,1	1. Alkoholizm	26,4
2. Narkomania	27,8	2. Narkomania	15,7
3. Chuligaństwo	25,7	3. Pijaństwo	15,6
4. Pijaństwo	24,9	4. Chuligaństwo	13,5
5. Kradzieże	24,7	5. Kradzieże	11,8
6. Łapownictwo	17,3	6. Spekulacja	8,9
7. Brak kultury współżycia między ludźmi	16,3	7. Łapownictwo	7,7
8. Spekulacja	16,3	8. Zabójstwa	7,7
9. Znieczulica społeczna	15,1	9. Znieczulica społeczna	7,4
10. Napady, rozboje	14,2	10. Napady, rozboje	7,3
11. Praca byle jaka	10,1	11. Nadużywanie zajmowanych stanowisk, czerpanie korzyści	5,3
12. Nadużywanie zajmowanych stanowisk, czerpanie korzyści	9,8	12. Brak kultury współżycia między ludźmi	4,6
13. Zabójstwa	9,5	13. Gwałty	4,2
14. Protekcja	8,6	14. Praca byle jaka	4,1
15. Gwałty	8,2	15. Protekcja	3,6
16. Uchylenie się od pracy	6,6	16. Zubożenie	3,2
17. Egoizm, cwaniactwo	6,3	17. Uchylenie się od pracy	2,7
18. Zubożenie	5,6	18. Egoizm, cwaniactwo	2,0

Drugim, nie mniej ważnym wymiarem obrazu negatywnych zjawisk społecznych w Polsce jest ocena szkodliwości poszczególnych zjawisk oraz poczucie zagrożenia z ich strony. Z tego punktu widzenia jako najgroźniejsze jawią się następujące sfery zjawisk społecznych:

I - przestępczość kryminalna i gospodarcza /chuligaństwo, kradzieże, spekulacja, łapownictwo, zabójstwa, napady, rozboje, gwałty, oszustwa/ - 68,2%⁴; zjawiska uznawane przez medycynę za jednostki chorobowe /alkoholizm, narkomania, nałogowe palenie tytoniu, stresy, choroby psychiczne/ - 51,9%;

II - stosunki między ludźmi /znieczulica społeczna, brak kultury współżycia, zobojętnienie, egoizm, cwaniactwo, brak szacunku dla starszych, brak odpowiedzialności i tolerancji/ - 18,9%
obyczajowość /pijaństwo, prostytutcja, swoboda obyczajów wśród młodzieży/ - 18,1%; - mechanizmy życia społecznego /nadużywanie zajmowanych stanowisk i czerpanie z nich korzyści, protekcja, dezintegracja struktur społecznych, kryzys gospodarczy, biurokracja, niekompetencja decydentów, brak poszanowania porządku publicznego, ograniczanie swobód obywatelskich i pracowniczych/ - 17,0%;

III - morale w pracy /praca byle jaka, uchylanie się od pracy, brak dyscypliny pracy/ - 7,8%;

IV - zagrożenia zewnętrzne /wścig zbrojeń, obca propaganda, restrykcje państw kapitalistycznych/ - 3,9%; organizacja pracy /zła organizacja pracy, lekceważenie ludzi pracy, marnotrawstwo/ - 3,4%; wykroczenia przeciwko wspólnemu dobru /dewastowanie przyrody i zabytków kultury, niszczenie przedmiotów i urządzeń publicznych/ - 2,0%; rozkład życia rodzinnego - 2,0%.

Przedstawiony wykaz zagrożeń i negatywnych zjawisk, tak jak są one postrzegane i oceniane w opinii społecznej, może być zarazem traktowany jako swoisty rejestr tych zjawisk, które stanowią aktualne bądź potencjalne źródło destabilizacji struktur społecznych, przyczynę niepokoju, poczucia zagrożenia czy defetystycznych nastrojów oraz tych, które - w obecnych warunkach - sta

---

⁴ Wskaźnik poczucia zagrożenia obliczono analogicznie jak wskaźniki częstości.

Tabela 2

Rodzaj zjawisk	w procentach	
	Zdecydowanie	
	rzadziej	częściej
Przestępczość kryminalna	2,0	27,4
Przestępczość gospodarcza	2,1	26,8
Narkomania	1,8	34,6
Naruszanie ogólnie przyjętych zasad postępowania w życiu prywatnym, zawodowym i publicznym	1,4	10,2
Pijaństwo	1,5	31,8
Nadużywanie zajmowanego stanowiska	2,1	25,0
Praca byle jaka	1,9	16,2
Marnotrawstwo mienia społecznego	1,9	20,5
Brak dyscypliny pracy	2,2	15,0

Uwaga - w tabeli zamieszczono jedynie wybrane zjawiska patologiczne odpowiadające wyróżnionym sferom zagrożeń społecznych. Pełny wykaz uzyskanych w tym zakresie wyników badania zawiera tabela 2 z aneksu.

nie daje również podstawy do stwierdzenia, czy ma on charakter stały czy też przemijający, koniunkturalny.

Szersze omówienie badań sygnalizowanych w niniejszym komunikacie będzie zamieszczone w nr 2 lub 3 "Biuletynu CBOS".

ANEKS

Tabela 1. Zagrożenia społeczne w opinii badanych osób
w procentach

Sfery zagrożeń społecznych	Wskazania dotyczące	
	zjawisk groźnych i szkodliwych	największych zagrożeń
1	2	3
Przestępczość		
- chuligaństwo	25,7	13,5
- kradzieże	24,7	11,8
- spekulacja	16,3	8,9
- łapownictwo	17,3	7,7
- napady, rozboje	14,2	7,3
- zabójstwa	9,5	7,7
- gwałty	8,2	4,2
- ogólnie o przestępczości	5,9	3,6
- oszustwa	4,6	1,9
- przestępczość nieletnich	3,0	1,6
Zjawiska uznane przez medycynę za jednostki chorobowe		
- alkoholizm	39,1	26,4
- narkomania	27,8	15,7
- nałogowe palenie papierosów	1,7	0,4
- stresy	1,0	0,5
- choroba psychiczna	0,5	0,0
Zagrożenia dotyczące stosunków między ludźmi		
- brak kultury współżycia	16,3	4,6
- znieczulica społeczna	15,1	7,4
- egoizm, cwaniactwo	6,3	2,0
- zobojętnienie na wszystko, co się dzieje wokół	5,6	3,2
- brak szacunku dla osób starszych	2,2	0,7
- brak odpowiedzialności	1,6	0,6
- brak tolerancji w zakresie przekonań politycznych i światopoglądowych	1,3	0,4

dc.tabeli 1

1	2	3
Zagrożenia ze sfery obyczajowości		
- pijaństwo	24,9	15,6
- swoboda obyczajów wśród młodzieży	2,9	1,1
- prostytutcja	2,8	1,1
- ruchy młodzieżowe /np. punkowie/	1,0	0,3
Mechanizmy życia społecznego		
- nadużywanie zajmowanych stanowisk, czerpanie korzyści	9,8	5,3
- protekcja	8,6	3,6
- sytuacja polityczna w kraju, podział społeczeństwa	4,7	2,2
- sytuacja gospodarcza	3,5	2,1
- biurokracja	3,0	1,6
- brak poszanowania porządku publicznego	2,5	0,7
- niekompetencja ludzi na stanowiskach kierowniczych	2,3	1,1
- ograniczanie swobód obywatelskich i pracowniczych	1,0	0,4
Morale - praca zawodowa		
- praca byle jaka	10,1	4,1
- uchylanie się od pracy	6,6	2,7
- brak dyscypliny pracy	3,3	1,0
Wykroczenia przeciwko wspólnemu dobru		
- niszczenie przedmiotów i urządzeń publicznych	3,2	0,7
- niszczenie przyrody	2,2	1,2
- niszczenie zabytków kultury	0,3	0,1
Organizacja pracy		
- marnotrawstwo mienia społecznego	3,2	1,0
- zła organizacja pracy	2,2	1,3
- lekceważenie ludzi pracy	1,8	1,1

cd. tabeli 1.

1	2	3
Zagrożenia zewnętrzne		
- wyścig zbrojeń	4,6	3,4
- obca propaganda	0,7	0,5
- restrykcje państw kapitalistycznych	0,2	-
Życie rodzinne - rozkład rodziny	4,2	2,0
Inne odpowiedzi	9,0	7,1
Brak opinii	1,6	1,1

Tabela 2. Częstotliwość występowania wybranych zjawisk w życiu społecznym
w procentach

Rodzaje zjawisk	Zdecydowanie rzadziej	Raczej rzadziej	Bez zmian, ale dość rzadko	Bez zmian, ale często	Raczej częściej	Zdecydowanie częściej	Trudno powiedzieć	Nie występują wcale
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Narkomania	1,8	5,0	4,7	9,5	30,1	34,6	14,1	0,2
Pijaństwo	1,5	7,2	3,4	25,1	29,2	31,8	1,7	0,1
Swoboda obyczajów wśród młodzieży	1,4	3,5	7,8	24,2	28,2	21,7	12,3	0,9
Przestępczość kryminalna	2,0	6,6	3,1	21,4	33,5	27,4	6,1	0,1
Przestępczość gospodarcza	2,1	9,8	4,5	23,1	26,7	26,8	7,0	0,1
Kumoterstwo	1,2	5,1	4,9	26,2	27,5	29,1	5,6	0,4
Tzw. znieczulica społeczna	0,5	3,4	4,3	22,8	27,3	35,6	5,4	0,7
Niesłowność	1,9	6,5	8,9	34,4	21,0	15,0	12,0	0,3
Nieuczciwość	1,6	4,4	5,0	31,0	30,2	22,7	5,0	0,1
Marnotrawstwo mienia społecznego	1,9	11,2	5,8	30,5	25,3	20,5	4,5	0,3
Chuligaństwo	1,5	6,3	4,3	25,2	29,1	31,6	1,8	0,2
Łapownictwo	0,9	4,8	4,3	22,0	25,9	36,9	5,0	0,2
Uchylanie się od pracy	2,5	12,8	10,1	28,4	18,9	13,5	13,2	0,5
Chciwość	0,9	2,5	5,0	22,3	25,8	34,3	8,7	0,4
Nadużywanie zajmowanego stanowiska	2,1	12,0	5,7	25,7	21,1	25,0	7,7	0,6
Biurokratyzm	1,7	6,6	4,4	27,9	21,8	31,7	5,5	0,4
Brak szacunku dla osób starszych	1,6	7,2	8,7	29,5	22,2	23,2	6,6	1,0
Brak dyscypliny pracy	2,2	13,0	7,9	33,3	19,6	15,0	8,3	0,7

cd. tabeli 2

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Niepunktualność	4,2	12,0	11,4	34,7	16,5	9,4	11,0	0,8
Przestępczość nieletnich	1,6	5,7	6,8	21,3	26,8	22,7	14,5	0,6
Brak poszanowania przepisów porząd- kowych	2,7	10,6	7,0	32,8	21,6	14,3	10,1	0,9
Praca byle jaka	1,9	10,1	7,5	32,0	22,4	16,2	8,8	1,1
Naruszanie ogólnie przyjętych zasad postępowania w życiu prywatnym, zawodowym i publicznym	1,4	10,5	8,0	36,7	17,4	10,2	14,8	1,1
Czerpanie korzyści z układów nieformalnych, znajomości i stanowisk	1,8	6,0	3,3	30,3	22,6	30,5	5,1	0,4
Gotowość ponoszenia ofiary na rzecz ogółu	30,2	27,4	13,4	4,0	4,6	1,7	10,5	8,3
Odważne głoszenie poglądów	21,9	22,8	11,2	7,9	13,3	9,5	8,8	4,6
Tak zwany szeroki gest	21,0	24,2	9,9	12,5	6,7	3,9	16,5	5,3